

Kunstmaler

POUL STEFENSEN

Bjerringbroegnen har kun fostret få kendte kunstnernavne, en af de få er Poul Steffensen. Endda er hans tilknytning til egnen kun spinkelt kendt. Sine første 19 leveår tilbragte han i sognene syd for Bjerringbro, nemlig Vejerslev, Sahl-Gullev og Gerning, hans hustru var fra Bøgeskov, hans illustrationer af børnebøger blev folkeeje også i disse sogne og i flere af egnens kirker har han sat sig et varigt minde i form af alterbilleder. Derfor er der god mening i at sige, at Bjerringbroegnen har part i illustratoren, tegneren, kunstmaleren Poul Steffensen. På flere punkter må han regnes blandt de store kunstnere, målt med den tids målestok. I årene 1892 til sin død 26. maj 1923 fastslog han sin kunst dels ved en rig produktion af oliemalerier med motiver fra naturen oftest med dyr som centrum, undertiden også motiver fra historien, dels og vel mest ved sine vidt anerkendte illustrationer af børnebøger, så næsten alle Danmarks skolebørn var fortrolige med ham. I den grad gjaldt dette, at dette følte som en æreskrans på alle danske skolebørns vegne. Ved hans død da skolebørn i stationsbyen Ry, hvor han levede sine sidste 16 år og hvor han døde lagde deres småskillinger sammen til en sølvkrans på hans bære.

Poul Steffensens data ser således ud:

Han fødtes i Vejerslev 2. december 1885 i et lille hus på "toften" umiddelbart vest for kirkegården. Hus og have er for længst borte, men ældre folk husker det. Forældrene var møllebygger Steffen Iversen og hustru Inger Kirstine Danielsen. Som 12 årig mistede han sin moder og måtte ud at tjene som hjorddreng, blandt andet i Gullev, hvor han gik i skole med den pige, der senere blev hans hustru, nemlig Sidsel Cathrine Poulsen fra Bøgeskov.

Hvor han blev konfirmeret, står hidtil uopklaret hen. Undertegnede er ejer af to af hans billeder, der sandsynligst hentyder til hans konfirmation og konfirmationspræst, visse tegn tyder på Sahl Kirke og sognepræst Ochsner, men kirkebøgerne for Sahl, Gullev, Gerning og 7 andre mulige sogne på egnen har intet herom.

Efter sin konfirmation stod han 5 år i malerlære hos maler Jensen i Gullev Krathus. Allerede fra drengeårene stod hans hu til at tegne og male, og en hjorddreng havde ofte "mellemtimer", som kunne udnyttes efter behag. Så fik Poul blyant og papirstumper op af lommen og tegnede græssende eller drøvtyggende køer eller dyr i alle mulige forvredne stillinger, på den måde blev han tidligt fortrolig med at tegne dyr, hvilket senere kom ham til stor nytte. Selv en hjorddrengs trivielle job kan blive en læretid. Da han kom i malerlære fik han indsigt i farver og teknik og havde således en solid "grunduddannelse". I de samme år blev bekendtskabet med Sidsel Cathrine til venskab for livet.

I 1885, 19 år gammel, malersvend, drog han til København. Eventyret om en kunstmalers arbejde og berømmelse vinkede og lokkede. Foreløbig blev det slid og kamp mod fattigdom og sygdom. Intet kulturministerium, ingen midler eller fortalere, kun en sej vilje, med den og med gudsfrygt vovede han springet. Legater, lån og tilskud kom der intet af undervejs. Vejen til tops blev for ham som for mange kunstnere dengang brolagt med skarpe sten.

De første tre måneder blev han forberedt til optagelse på kunstakademiet af N. C. Overgaard, hvem han altid bevarede i taknemmelig erindring. Han bestod optagelsesprøven, overraskende og havde nu chancen for at udvikle sine skjulte evner. Det skete under vejledning af datidens kendte kunstnere som Otto Bache, Carl Bloch, Vermehren, Exner m. fl. Især de 2 førstnævnte har præget hans malemåde. Men vilkårene for den fattige jyde var strenge, for strenge. Når kammeraterne havde fri 4 timer om eftermiddagen, måtte Poul tjene til livets ophold på en skiltefabrik. Det forcerede liv, nedbrød hans helbred. En familiesygdom, brystsvaghed, meldte sig, han måtte gå til sengs, han spyttede blod, lægen erklærede tilfældet for ret håbløst. Patientens eneste trøst og pleje bestod i, at Sidsel Cathrine fra Bøgeskov havde taget tjeneste i samme gade. I små pauser kunne hun rende op til ham på kvisten med mad og opmuntring.

Efter tre år på akademiet, to år før afgangseksamen, måtte Poul Steffensen give op og rejse hjem. Fremtiden tegnede sig mørk. Faderen boede nu, i andet ægteskab i Gerning, siden i Bjerringbro. I årene 1889-91 vegeterede og rekreerede han – og fandt venner. I to hjem i Gerning findes familieportrætter fra hans hånd fra de år, en kunstgren, han siden drev vidt. Det bedste var, at

han med tab af ½ lunge genvandt sit helbred, og i takt med kræfternes tilbagevenden, fødtes kunstneren.

Sidsel Cathrine forblev ham tro trods sygdommen og mørke fremtidsudsigter og trods advarsler fra blandt andet mosteren, min barndoms nabo-aftægtskone. Sidsel Cathrine ville have sin Poul. De giftede sig 1891 og bosatte sig i København, Ahlmanns Alle 6, Hellerup. Her blev snart et samlingssted for unge kunstnere og unge fra Jylland. Ingen længe lysnede det med økonomien. Maleriet begyndte at give penge. 1892 blev det første billede antaget til forårsudstillingen på Charlottenborg. Dette var ikke blot en stor ære, men også et stort løfte for fremtiden. I de følgende 30 år var han udstiller, kun med en enkelt afbrydelse og skuffelse, han blev et kendt kunstnernavn, og salget af hans værker steg. Nu findes hans billeder overalt i landet og sælges til gode priser. 1895 fik han endog en kærkommen præmie for et billede.

Omtrent samtidig åbnede sig en ny mulighed og dermed en ny indtægtskilde, nemlig tegninger og illustrationer. Poul Steffensen vovede på en vens anbefaling at henvende sig til udgiveren af "Illustreret Tidende", Pouli. Denne købte 1893 nogle billeder og bragte gengivelser i bladet. Dette blev startskuddet til den omfattende virksomhed som illustrator. Poul Steffensen fik tilbud fra mange sider, han var altid omhyggelig med sine tegninger og med forstudier, også af historisk og psykologisk art. Børnene blev hans særlige publikum. For Hagerup illustrerede han "Robin Hood", for Pio "Gøngehøvdingen" samt en række af Carit Etlars bøger, for Gyldendal "Erik Menveds barndom", for Chr. Eriksens forlag "Robinson Crusoe", "Onkel Toms Hytte", "Oliver Twist", m. m. samt et utal af børnebøger, børneblade, julehefter o. l. Poul Steffensen var tæt på at erobre hele "markedet" på dette felt en overgang. De naturtro tegninger gjorde ham folkekær eller børnekær og bragte ham og hans hjem ud af alle økonomiske bekymringer.

1907 var hans ry og økonomi så betrygget, at han turde vende tilbage til sit elskede Jylland og bygge sig en villa – i Ry med have ned til Gudensø. Her var et Eldorado for kunstneren og for familien, også det sidste betød overmåde meget for ham. Her kunne han nu udfolde sin kærlighed til naturen i fuldt mål og sin umættelige trang til at fæste dens farver på lærredet. Motiverne lå lige udenfor vinduerne eller indenfor rækkevidde på

spadsereture eller sejlads på Himmelbjergsøerne. Eller han lånte eller lejede en nabos køer og kvier til at græsse på engen ned mod søen. Imens kunne han lure dem af og fæstne dem på lærredet. Fra den flittige kunstner udgik en strøm af malerier.

Den mest populære blandt Poul Steffensens billeder er vel reproduktionen af: "På vej til marked" - en situation fra vejen nedad bakken fra Bøgeskov til Bjerringbro, den gamle husmand kommer trækkende med et koppel får, et fattigt bindingsværkshus kliner sig op mod bakkehældet, en enspændervogn på toppen af bakken er på vej nedad, kusken løfter pisken højt. Personerne er lokale folk.

Poul Steffensen var så samvittighedsfuld med sine arbejder, at han endog var bange for utroskab mod de ham betroede pund. Hans eneste nulevende datter (i Ødsted) fortæller, at da faderen var færdig med en af sine sidste malerier, et vægstort billede med køer på marken, ytrede han stilfærdigt: "Bare det nu ikke er for ringe, så nogen skal tro, at jeg ikke kan eller har gjort mig umage".

Et kapitel for sig er hans a l t e r b i l l e der.

Meget tyder på at der var Poul Steffensen en hjertesag at få lov til at udsmykke kirker. Fra sit barndomshjem og sin slægt havde han arvet en dyb personlig Guds frygt. Familien, hedder det sig, var "meget religiøs" i flere led tilbage. Farmoderen skal have hørt til sin tids vækkelsesbevægelse. For sønnesønnen blev det kæreste motiv, endnu kærere end landskaber og dyr, at male K r i s t u s, snart som prædikanten med udbredte arme a la Thorvaldsen med ordene: "Kom hid ...", snart som hyrden med lammet i favn, - eller som den lidende og korsfæstede. Kunsten og Kristustroen har indgået en pagt i hans religiøse billeder. En ven af ham, lærer S. Christensen, Ry, kaldte ham i en mindeartikel "en retlinet, elskværdig, god og gudfrygtig dansk mand".

Når man så opdager at personerne som Poul Steffensen anbringer rundt om den centrale Kristusskikkelse i lyttende andægtige stillinger i reglen er hans venner og nærmeste familie, f.eks. i Bjerringbro Kirke, formoder man, at også deri har kunstneren lagt en tanke, den at få personerne i nær tilknytning til Kristus.

Følgende kirker har alterbilleder af Poul Steffensen:

Simons, Brorsons, Kapernaums kirker i København, - i Jylland: Svostrup c. 1903: Jesus helbreder den døvstumme, - Lemming 1905: Hyrden med lammet i favn, i en sidefløj hele hjorden, i modsat sidefløj ulven, der lusker væk efter mislykket overfald – Sahl (billedet nu på nordvæggen) Vejerslev 1908: Hyrden med lammet. Ry ved kirkens indvielse 1909: Kristus med løftede, udbredte arme, omgivet af 6 lyttende personer – Bjerringbro ved kirkens indvielse 31. august 1919: som i Ry, men personerne i bedre gruppering, kunstnerens sidste alterbillede og måske det bedste. Foruden disse sikre Poul Steffensen - billeder skal der være eller have været alterbilleder i Billum ved Varde, i Ferring ved Lemvig, måske også i Hjorthede, dog ret usikkert.

Poul Steffensens alterbilleder udmærker sig mere ved motivvalg og intention end originalitet. Men skal på en måde se dem med kunstnerens øjne. Målt med de fleste gamle alterbilleder i landsbykirkerne betegner Poul Steffensen et betydeligt fremskridt. Der er som nævnt noget Carl Bloch over ham. Målt f. eks. med den samtidige Larsen Stevns må man indrømme dennes forrang. Kritiske kunstkere vil nok kalde hans Kristusbilleder for stereotype og personerne for steriliserede, for rolige og uengagerede. Men for alle Poul Steffensens alterbilleder er det afgørende at de ånder tilbedelse og gudstjeneste. Måske er fremstillingen af den lidende Kristus lykkedes bedst. En skitse i familiens eje er endda usædvanlig god. Der er langt mellem f. eks. Emil Noldes superrealistiske Kristusbilleder og Poul Steffensens idealistiske, harmoniske, men begge har deres ret og deres prædiken. Hvis Poul Steffensen selv var og kunne tolke sine billeder, ville han nok sige, at kærlighed og fred skal lyse ud af Frelserens ansigt og holdning.

Det er min overbevisning, at hjorddrengen fra Gullev blev en kunstner af Guds nåde – og bør huskes endnu en række år.

ANKER VESTERGAARD